

Patricia A. Williams: *Doing without Adam and Eve. Sociobiology and Original Sin. 201 sid. samt ordlista och index. Augsburg Fortress, Minneapolis 2001.*

Fortress Press serie *Theology and the Sciences* behandlar teologiska frågor i dialog med naturvetenskap. Bidragen är genomgående av hög kvalitet och vetenskapsfilosofen Patricia Williams bok är inget undantag. Den ger ett nytt perspektiv på den filosofiska och teologiska frågan om människans natur. Är vi onda eller goda och kan vi förändras? Teologin måste diskutera detta i termer av syndafall och arv synd, det onda och försoningen, men Williams visar att det idag också är nödvändigt att förhålla sig till biologiska teorier kring den natur som formats av det naturliga urvalet. Hennes metod är att tillämpa samma filosofiska kriterier för sanning på bibeltexter, dogmer och naturvetenskap. Naturvetenskapliga teorier måste dessutom vara i samstämmighet med andra teorier för att kunna göra anspråk på att vara sanna. Till dessa krav lägger Williams tesen att vi bör förhålla oss skeptiska till förklaringsmodeller som verkar vara kanaliserade, det vill säga följer fastlagda mönster som är kontextberoende.

Syftet med boken är att förena kristendom med naturvetenskap i frågor kring människans natur. Hon förespråkar en dialogmodell, som lämnar de centrala delarna inom varje disciplin intakta, men samtidigt tillåter mötet att få konsekvenser.

Boken har två delar som för fram ett negativt och ett positivt argument, «The Demise of Adam and Eve» och «The Unification of Science and Christianity». Den första delen (kap 1–6) behandlar bibeltexter (speciellt Gen 2–3), Augustinus tolkning av syndafallet samt tre dogmatiska framställningar kring arv synden. Williams visar hur kristendomen utformade en lära kring fallet och människans natur som inte finns i bibeltexterna och som därför kan ifrågasättas. En av förklaringarna för dessa tolkningar finner Williams i den kanaliserade reaktionen på Jesus katastrofala förmedring och död. Efter en diskussion kring sanningskriterierna pekar hon på att berättelsen kring Adam och Eva varken handlar om historiska personer eller kan tolkas som en myt kring mänsklighetens villkor (istället handlar den om den sociala situationen i en jordbrukskultur och om de biologiska villkoren för alla levande varelser). Williams slutsats blir att vi måste göra oss av med Adam och Eva.

I bokens andra del (kap 7–11) redogörs först för evolutionsteorin och sociobiologins förståelse av levande organismers beteende. I kapitel nio kommer Williams omformulering av begreppen frihet, synd, kärlek och straff, en tolkning bestämd av synen att vi inte är fördärvade utan flexibla och fria, benägna till kärlek, men också till sådant som nepotism och folk-

mord. För att förhålla oss fria till våra biologiska dispositioner att inskränka vår omsorg till de närmaste behöver vi vägledning genom etik och förebilder. I bokens avslutande kapitel diskuterar Williams ondskans problem och försoningstanken. Gud har skapat ett universum som utvecklas alltmer mot variation, struktur och autonomi. En följd av detta är utvecklingen av varelser med ett medvetande som kan uppfatta delar av själva villkoren för denna utveckling (död, smärta och dispositionen att kämpa för att bevara de egna genererna), som ondska. Men Gud har strukturerat tillvaron så att det sker mer gott än ont och så att ondskans konsekvenser kan mildras genom oss. En konsekvens av denna syn är att vi inte kan vara målet med hela Guds skapelse, men vi har, med en tanke från teologen Philip Hefner, en roll som «created co-creator» i den. Guds särskilda nåd i försoningen diskuteras avslutningsvis. Williams argumenterar för att försoningsläroarna har överbetonat offertanken och hon förespråkar istället tanken på Guds längtan efter gemenskap med oss, visad i Jesu liv och verk.

Williams beskrivning av biologin är föredömlig och särskilt lovvärt är hennes påpekande att sociobiologin, som andra beteendevetenskaper, är en statistisk vetenskap, som inte kan göra förutsägelser om individer (vi är inte styrda av själviska gener!). Hennes argumentation är tydlig och hon behandlar ett försummat fält inom ämnet naturvetenskap och religion. För en läsare som inte är bekant med den moderna biologins utmaningar blir boken också en nyttig påminnelse om hur vetenskapliga teorier har förändrat livstolkningens villkor. Men självklart är det oundvikligt i en bok som spänner över områden från kosmologi till teologi, att vissa delar får en begränsad behandling. När Williams diskuterar kärlek som uttryck för en omsorg motiverad av den andre, så identifierar hon kärleken med agapetanken och dess innehåll av självförnekelse. Detta ställs i kontrast mot den biologiska altruismen som kan sägas relatera till självbevarandet (jaget eller avkomman). Men förhållandet dem emellan är mer komplext än så och det råder numera ingen enighet kring tanken på att agape innebär ett krav på självförnekelse. I anslutning till detta skulle jag också önska en mer genomgående diskussion kring Williams vision av en förändrad mänsklig natur. Hon menar att denna förändring är nödvändig, eftersom vi är disponerade till att överbetona fördelarna för vår egen släkt och grupp. Förändringen möjliggör kärlek i agapes betydelse. Hur förhåller sig denna vision till teologiska argument för att vår natur istället måste nyskapas, eller till modern primatforskning, som påvisar kärleksfullt och moraliskt beteende hos djur? Hon anger vägar till förändring; förnuft, symboler, ömsesidighet, altruism,

erotisk kärlek och agape, men diskuterar inte deras inbördes förhållande eller sätter dessa i relation till teologin.

«Doing without Adam and Eve» innehåller något för varje läsare och den är ett värdefullt bidrag i en diskussion som kommer att bli allt viktigare i takt med att naturvetenskapliga teorier vinner inflytande över vår världsbild. Williams söker efter sanning i ett ämne som är historiskt belastat med argument som ger uttryck för hierarkiska strukturer, sexism och determinism. Hennes resultat är befriande men utmanande. Vi är inte onda, men inte så goda heller.

Eva-Lotta Grantén

Brian Davies (red.): Philosophy of Religion. A Guide and Anthology. xxiv + 754 sid. Blackwell, Oxford 2000.

Den analytiska religionsfilosofin, dvs. religionsfilosofi som bedrivs inom den analytiska filosofins domän, har under de senaste 25 åren fått ett enormt uppsving. Det finns flera orsaker till denna utveckling, som sammanhänger med den analytiska filosofins utveckling i stort. För från att under 1950- och 1960-talen mestadels ha varit en ganska sektliknande verksamhet för specialister, så har den analytiska filosofin idag en enorm bredd, både i val av perspektiv och grader av allmän läsbarhet.

Detta gäller också utvecklingen av den analytiska religionsfilosofin. En följd av den explosionsartade utvecklingen inom fältet är att det varje år kommer en eller flera antologier som ska försöka ge en bild av diskussionsläget och dess historiska bakrund, dvs. västerlandets filosofi. Emfasen i texturvalet, om den ligger på historik eller nutid, eller på kritik eller apologi, skiftar dock starkt. Denna emfas tycks av allt att döma ofta bero på redaktörens egen filosofiska hemvist.

Brian Davies nyligen utgivna antologi är härvidlag inget undantag. Davies är nog mest känd som författaren till en av de bättre introduktionerna till religionsfilosofi av ett tämligen traditionellt, analytiskt-filosofiskt snitt. Han är professor vid Fordham University, New York och är tillika dominikansk munk. Davies konfessionstillhörighet präglar avgjort hans antologi: Jag har nog aldrig sett ett urval med religionsfilosofiska texter som består av så opropotionerligt många texter av Thomas av Aquino. Antologin är mycket traditionellt upplagd, och äldre textmaterial dominerar starkt. Nyare texter, liksom de äldre, är i regel författade av de mest kända religionsfilosoferna, till exempel storheter som Alvin Plantinga och Richard Swinburne.

Texterna är indelade i sju huvudavdelningar. Dessa är rubricerade efter standarddebatterna i traditionell analytisk religionsfilosofi, dvs. vad religiös tro är, hur religiös diskurs ska tolkas, vad Guds egenskaper möjligen kan vara, teodicéproblemet, frågan om etikens förhållande till religionen, och om de finns argument för Guds existens samt för ett liv efter döden. Varje avdelning inleds med en kort introduktion av Davies, samt avslutas med diskussionsfrågor och litteraturtips rörande ämnet under lupp. De i särklass mest omfattande avdelningarna är argumenten för Guds existens och analysen av de egenskaper som av den kristna traditionen tillskrivs Gud. Dessa två avdelningar utgör sammanlagt nära 400 sidor av totalt cirka 700 för hela antologin.

Trots att antologin av ovan anförda orsaker är starkt traditionell och att upplägget har en klar kristet doktrinär slagsida, så måste man ändå säga att den ger en god och förhållandevis lättillgänglig bild av ämnets bärande stomme i internationell diskussion. Men den är att se ett slags partsinlaga. Nyare perspektiv är inte representerade i någon högre utsträckning. Idag centrala diskussioner, som till exempel den heta debatten om hur religiös mångfald kan tolkas, finns överhuvudtaget inte med.

Johan Modée

Elena Namli: Etikens ontologiska grund. En analys av Lev Karsavins personalism. 318 sid. Norma, Skellefteå 2000.

Detta är en avhandling i etik, framlagd vid Teologiska institutionen i Uppsala. Elena Namli är till börden ryska men har skrivit sin avhandling på svenska (utmärkt sådan). Med valet av ämne vill hon göra den inte bara i Sverige utan i Västerlandet överhuvud tämligen okände etikern och filosofen Lev Karsavin känd som representant för en rysk mellangeneration. Syftet är att bana väg för en dialog.

Karsavin är inte lättillgänglig, men Namli har dock lyckats ge den ontologiska grunden för hans tänkande dess rättmätiga plats. I hela den ortodoxa världen — det gäller både grekisk och rysk teologi — är det för övrigt naturligt att anlägga ett ontologiskt helhetsperspektiv. Här kan jag bara ta upp en begränsad del av Karsavins tänkande.

Lev Platonovitj Karsavin föddes 1882 och hörde till dem, som skapade den stora renässansen för rysk filosofi och teologi från 1800-talets slut och decennier framöver. Han verkade först i S:t Petersburg och bodde senare i Tyskland och Frankrike. 1927 fick Karsavin ett erbjudande att flytta till Litauen och blev professor vid Kaunas universitet. Under denna tid utkom